

РЕЦЕНЗІЯ

офіційного рецензента

завідувачки кафедри екології та технологій захисту навколишнього середовища, доктора технічних наук, професора Хрутьби В.О.

на дисертаційну роботу Кіс Ірини Романівни

на тему «Управління екологічними ризиками в проектах функціонування підприємств транспортної галузі»

на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 073 «Менеджмент»

Актуальність теми дослідження.

У дисертаційній роботі вирішено актуальне науково-прикладне завдання підвищення ефективності системи ризик-менеджменту транспортних підприємств за рахунок розробки та удосконалення теоретичних, методичних положень та прикладних моделей та методів управління екологічними ризиками в проектах функціонування відповідних суб'єктів господарювання. З огляду на європейський вибір України, питання дотримання європейських стандартів ведення господарської діяльності, удосконалення та розвитку практики управління підприємствами в різних галузях, а особливо транспортній є дуже актуальними.

В межах Угоди про асоціацію між Україною та ЄС Україна має адаптувати 31 екологічну директиву, що дасть можливість наблизитися до стандартів Європейського Союзу та реально поліпшити стан довкілля. Також, підписання Угоди передбачає імплементацію у національне законодавство 14 нормативно-правових актів стосовно автомобільного транспорту, з яких три директиви стосуються екологічної безпеки. В контексті зазначеного велика увага приділена підприємствам транспортної галузі України, робота яких супроводжується трансформаціями системи менеджменту, що передбачає використання підходів та методів проактивного управління, необхідність врахування цілей Сталого Розвитку, подальшу екологізацію діяльності тощо.

Використання запропонованих автором методів та моделей управління екологічними ризиками в проектах функціонування підприємств транспортної галузі дозволяє покращити ефективність системи ризик-менеджменту через

визначення тренду зміни рівнів ризик-факторів з врахуванням сучасних вимог до ведення господарської діяльності.

Дисертаційна робота Кіс Ірини Романівни виконана в межах тематики держбюджетної теми «Експлуатаційно-екологічні аспекти управління міським пасажирським транспортом» (2022 р., № ДР 0122U001179).

Обґрунтованість наукових положень, висновків та рекомендацій.

Дисертаційна робота складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків, списків використаних джерел за чотирма розділами та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 175 сторінок. Основний зміст дисертації викладено на 155 сторінках. Робота містить 41 рисунок, 43 таблиці, списки відповідно з 78, 58, 31 та 28 найменувань використаних джерел до кожного розділу, 1 додаток на 2 сторінках. Дисертаційна робота за структурою, мовою та стилем викладення відповідає вимогам до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії.

У *вступі* обґрунтовано актуальність дослідження, наведено зв'язок роботи з науково-дослідною тематикою кафедри, визначено мету і завдання дослідження. Сформульовано наукову новизну, практичне значення отриманих результатів, визначено особистий внесок здобувача. Наведено відомості про опублікування результатів дослідження та їх апробацію.

В *першому розділі* надана сутнісна характеристика та проаналізовано різновиди екологічних ризиків проєктів функціонування підприємств транспортної галузі. На підставі аналізу методичного інструментарію управління екологічними ризиками визначено основні підходи щодо моніторингу екологічних ризиків, основні методи оцінки екологічних ризиків, основні математико-статистичні показники, на основі яких оцінюється екологічний ризик, а також основні методи кількісної оцінки збитку від впливу екологічних ризиків.

В *другому розділі* проведено дослідження господарської та проєктної діяльності підприємств транспортної галузі України, розглянуті сучасні практики ризик-менеджменту, сформована концептуальна модель управління екологічними ризиками в проєктах функціонування підприємств транспортної

галузі, яка, на відміну від існуючих, за рахунок здійснення синтезу традиційних вимог до реалізації проекту та характеристик моделі стійкого розвитку дозволяє забезпечити комплексність інтегрованого управлінського процесу ризик-менеджменту.

В *третьому розділі* представлена математична модель екологічного ризику проектів функціонування підприємств транспортної галузі та запропоновано ситуаційне управління екологічними ризиками проектів функціонування підприємств транспортної галузі із застосуванням foresight-підходу шляхом внесення змін до проведення прогнозування та використання трьох показників рівнів ризику, які визначаються на оперативному, тактичному та стратегічному горизонтах. Розглянуто гнучке управління екологічними ризиками проектів функціонування підприємств транспортної галузі в умовах переходу до циркулярної економіки. Сформовано механізм системи ризик-менеджменту екологічними ризиками проектів функціонування підприємств транспортної галузі.

В *четвертому розділі* наведена реалізація методів і моделей управління екологічними ризиками проектів функціонування транспортних підприємств на прикладі Комунального підприємства «Київпастрас» м. Київ

У висновках та рекомендаціях міститься 10 пунктів. Всі вони логічно витікають з матеріалів дисертації та вірно відображають результати досліджень. У висновках вдало узагальнено результати дисертаційного дослідження, що свідчить про сформованість дисертанта як науковця.

Наукова новизна і практичне значення отриманих результатів.

Наукова новизна дисертаційної роботи полягає:

- вперше розроблено концептуальну модель управління екологічними ризиками в проектах функціонування підприємств транспортної галузі, яка базується на синтезі традиційних вимог управління проектами, а саме мінімізації витрат, часу та максимізації якості проекту та вимог практики зеленого управління виражених у концепті «3Р», що передбачає забезпечення соціального, економічного та екологічного факторів;

- удосконалено метод ситуаційного управління екологічними ризиками проектів функціонування підприємств транспортної галузі, який на відміну від існуючих, враховує доцільність визначення ризику на оперативному, тактичному та стратегічному горизонтах із застосуванням foresight-методики, отримуючи інформацію щодо тренду його розвитку, забезпечуючи таким чином можливості щодо проактивного управління ризиками та адаптації системи ризик-менеджменту до реакції на їхні впливи;

- удосконалено стратегічний форсайт-підхід до визначення рівня екологічного ризику проектів функціонування підприємств транспортної галузі, який на відміну від існуючих, використовує модель системи PERT (Program Evaluation and Research Task) для оцінки ймовірності настання та вагомості впливу ризиків, що забезпечує оперативність та доступність інформації під час аналізу трендів їх змін в різний період часу;

- дістала подальшого розвитку структурна модель ситуаційного підходу до управління екологічними ризиками проектів функціонування підприємств транспортної галузі, яка на відміну від існуючих, враховує варіації послідовності дій ризик-менеджменту на оперативному рівні, а також тактичному та стратегічному рівнях, забезпечуючи формалізацію процесу та раціональність витрачених ресурсів;

- дістав подальшого розвитку механізм системи ризик-менеджменту екологічних ризиків проектів функціонування підприємств транспортної галузі, в якому на відміну від існуючих, враховано принципи переходу до циркулярної економіки та інструментарій ризик-менеджменту, що доповнено ситуаційним методом управління, який передбачає визначення рівня ризику на трьох горизонтах, забезпечивши реалізацію превентивних заходів ризик-менеджменту та убезпечивши суб'єкт господарювання від неочікуваних втрат в подальшому;

- дістав подальшого розвитку термінологічний базис ризик-менеджменту у частині визначення категорії «ризик», що передбачає врахування негативного

аспекту в контексті недоотримання прибутків чи виникнення збитків, що матиме місце через вплив невизначеності.

Науково-практичні інструменти, розроблені та удосконалені в роботі, дають змогу підвищити ефективність управління екологічними ризиками в проектах функціонування підприємств транспортної галузі.

Практичне значення результатів проведеного дослідження підтверджено їхнім впровадженням в діяльність підприємств транспортної галузі, а саме Комунального підприємства «Київпаstrанс» м. Київ (акт впровадження від 15.12.2022), АТ "Київська виробнича компанія "РАПД", (акт впровадження від 16.01.23) та в навчальний процес Національного транспортного університету.

Повнота опублікування основних положень дисертації.

За результатами дисертаційної роботи опубліковано 20 наукових праць, з яких, 4 наукові статті у фахових виданнях України, 2- у зарубіжних виданнях (1 з яких включене до міжнародних наукометричних баз), та 12 публікацій у збірниках тез та матеріалів наукових конференцій, а наукові праці, що додатково відображають наукові результати дисертації – 2 (1 з яких опублікована у виданні, що включене до міжнародних наукометричних баз та один навчальний посібник з екологічного менеджменту). Загальний обсяг публікацій 4,67 др. арк., з яких особисто автору належать 4,12 др. арк.

Висновки по роботі є повними, а рекомендації щодо використання результатів дисертаційної роботи в повній мірі висвітлюють теоретичний та прикладний характер роботи.

Науковий та методичний рівні оформлення і рубрикація дисертації повністю відповідають сучасним вимогам ВАК України. Назва дисертації відображає її зміст і повністю відповідає паспорту спеціальності 073 «Менеджмент»

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності.

У дисертаційній роботі Кіс Ірини Романівни на тему «Управління екологічними ризиками в проектах функціонування підприємств транспортної

галузі» ознак академічного плагіату не виявлено. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

Основні зауваження по роботі.

1. При представленні автотранспортного підприємства, на основі якого виконувалися розрахунки екологічних ризиків на оперативному, тактичному та стратегічному рівні не вказано період часу між цими горизонтами. Не зрозуміло чи однакові вони для всіх транспортних підприємств.

2. В дисертаційній роботі не зазначено склад експертів при оцінці екологічних ризиків транспортного підприємства Київпастрас.

3. Наявні повторення в списку використаних джерел. Наприклад, в переліку використаних джерел після розділу 2 робота Левківський О.П., Зюсюн В.І., Плошай Ф.В. «Розробка методики управління ризиками в програмах і проектах екологічно безпечної транспортної діяльності» представлена двічі – під номером 7 та номером 41.

4. На нашу думку, робота значно виграла б, якщо автор представив класифікацію проектів функціонування транспортних підприємств.

5. Структурна схема ситуаційного управління екологічними ризиками транспортних підприємств передбачає блок визначення прогнозованого значення ризику, але не пропонує конкретних методів для цього.

ВИСНОВКИ

1. Незважаючи на зауваження дисертаційна робота Кіс Ірини Романівни на тему «Управління екологічними ризиками в проектах функціонування підприємств транспортної галузі» на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 073 «Менеджмент», є закінченою кваліфікаційною науково-дослідною роботою, що відповідає паспорту спеціальності 073 «Менеджмент».

2. Обсяг наукових досліджень, що виконано здобувачем має наукову та практичну цінність. Отримані результати дисертаційного дослідження мають перспективу подальшого використання для підвищення ефективності роботи підприємства шляхом застосування методу ситуаційного управління

екологічними ризиками проектів функціонування підприємств транспортної галузі та стратегічного форсайт-підходу для визначення рівня екологічного ризику. Впровадження зазначених результатів дозволяє системно та комплексно оцінити ризик-фактори та рівні втрат ризиків на оперативному, тактичному та стратегічному рівнях та застосувати ситуаційне управління екологічними ризиками підприємства транспортної галузі. Прогнозні оцінки екологічного ризику, отримані на інших рівнях, є важливою складовою аналізу форсайт-методики, що забезпечує розуміння щодо тренду його розвитку, забезпечуючи таким чином можливості щодо проактивного управління ризиками та адаптації системи ризик-менеджменту до реакції на їхні впливи.

3. Представлені здобувачем публікації відповідають вимогам ВАК України.

4. Дисертаційна робота відповідає вимогам щодо оформлення згідно Наказу Міністерства освіти і науки України №40 від 12.01.2017. Дисертаційна робота задовольняє вимоги п. 9-12 Постанови Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. №167 «Про проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», а тому робота може бути рекомендована до захисту у спеціалізованій вченій раді.

Загалом робота є завершеною науковою працею, теоретичні та експериментальні дослідження проведені на належному науковому рівні. Вважаю, що Кіс Ірина Романівна заслуговує присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 073 «Менеджмент» (галузь знань 07 «Управління та адміністрування».)

Рецензент,
завідувачка кафедр екології та
технологій захисту навколишнього середовища
Національного транспортного університету,
д.т.н., професор

Вікторія ХРУТЬБА

